

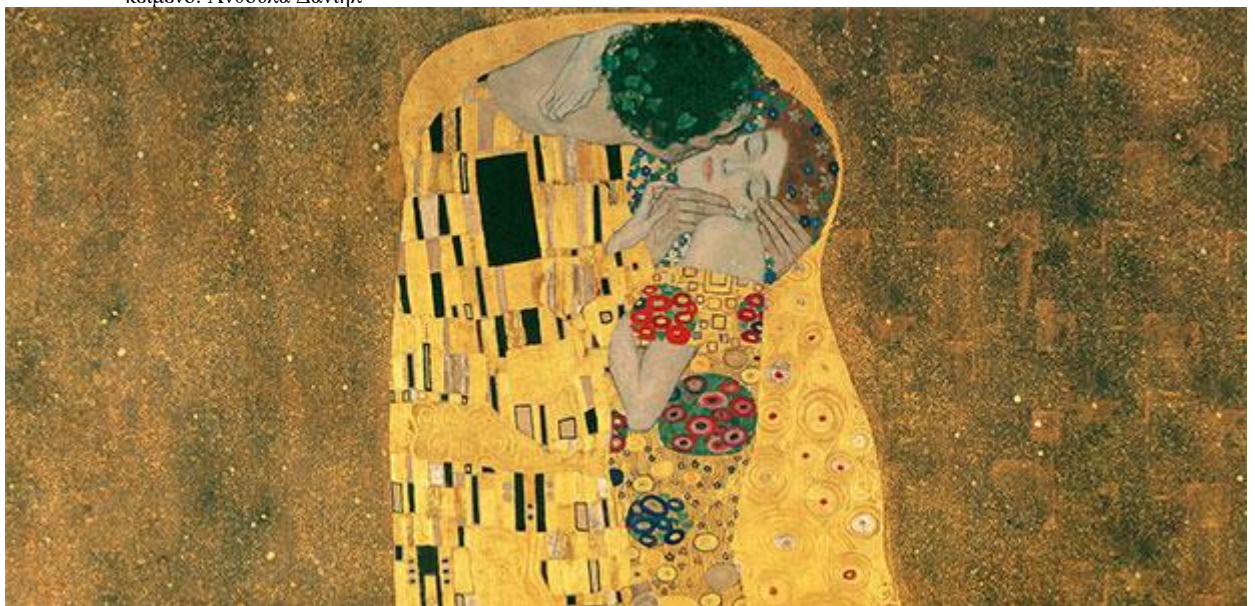
ΑΡΘΡΑ

«Το φιλί» της Ανθούλας Δανιήλ

Δημοσιεύτηκε Τρίτη, 11 Απριλίου 2017 09:00

κείμενο: Ανθούλα Δανιήλ

Από τα μάτια πιάνεται στα χείλη κατεβαίνει

Γιος του Πόρου και της Πενίας. Φτωχοπαίδι αλλά και διασολοπαίδι, ο «δαίμων», ο Έρωσ. Και κάθε ερωτευμένος είναι φτωχός με την έννοια ότι του λείπουν όλα, όταν του λείπει το έτερον ήμισυ. Φτωχός λοιπόν, – *μα εγώ που είμαι φτωχός έχω μόνο τα όνειρά μου / τα όνειρά μου θ' άπλωνα κάτω από τα πόδια σου* – λέει ο ερωτευμένος Ουίλλιαμ Μπάτλερ Γέιτς (Βραβείο Νόμπελ 1923). Και είναι και άσχημος, λέει ο Καρυωτάκης, σ' εκείνο το κείμενο με τίτλο «Δεσποινίς Μποβαρύ»: «Αλήτης. Κόκκινο, ζαρωμένο πρόσωπο, μάτια αναμμένα, γένια πυρρά. Τα ρούχα του, ξεβαμμένα, ... ένα κοκκινωπό χρώμα ... Ήταν, λοιπόν, ο Έρωσ». Ναι, αυτός ήταν, έτσι όπως τον θέλει ο πλατωνικός μύθος, φτωχός και άσχημος, χωρίς συγκεκριμένη πατρίδα, «*περιπλανώμενος τσιγγάνος, πολίτης του κόσμου άνευ υπηκοότητας*», όπως έλεγε ο Νίτσε για τον εαυτό του, που κάτι ήξερε και αυτός από τον έρωτα, ας είναι καλά η Λου! Άρα, μόνιμη κατοικία ο Έρωτας δεν έχει· πρόσκαιρη μόνο, στην καρδιά των ανθρώπων, αν είναι δεκτική. Αν βρει τον δρόμο από τα μάτια για τα χείλη και τα λοιπά της γνωστής διαδρομής, όπως χαράσσεται στην παροιμία «από τα μάτια πιάνεται στα χείλη

κατεβαίνει...». Εκεί στα χείλη γίνεται η μεγάλη ζύμωση. Ο Fra Lippo Lippi με τις παρειές φλεγόμενες απ' το καυτό φιλί ενός κοριτσιού γεννούσε αριστουργήματα. Και ο Οδυσσεάς Ελύτης, που κάτι ξέρει από φιλιά, επιμένει εκεί:

«Παρακαλώ προσέξτε τα χείλη μου: απ' αυτά εξαρτάται ο κόσμος. / Από τις συσχετίσεις που τολμούν και από τις απαράδεκτες / παρομοιώσεις όπως ένα βράδυ που μυρίζει ωραία/ ρίχνουμε τον ξυλοκόπο της Σελήνης χάμου/ εκείνος μας δωροδοκεί με λίγο γιασεμί κι εμείς συγκατανεύουμε... / Αυτό που πείθει διατείνομαι είναι σαν τη χημική ουσία που αλλοιώνει. / Ας είναι ωραίο το μάγουλο ενός κοριτσιού /όλοι μας με φαγωμένα μούτρα θα γυρίσουμε κάποτε απ' / τ' Αληθοτόπια». (Μαρία Νεφέλη).

Α! Σα να λέμε ότι για να ταξιδέψουμε στα «Αληθοτόπια» θα φάμε τα μούτρα μας. Αλλά, αν δεν τα φάμε με σκοπό να τα σώσουμε, τι νόημα έχει η ακεραιότητά τους;

Για το θαυματουργό φιλί, με τον μαγικό και μεταμορφωτικό ρόλο, θυμίζω το πασίγνωστο «Επίγραμμα» που μας είχε δώσει ο ποιητής στα νιάτα του: *«Πριν απ' τα μάτια μου ήσουν φως / Πριν απ' τον Έρωτα έρωτας / Κι όταν σε πήρε το φιλί / Γυναίκα».*

Εκείνο που μου έκανε εντύπωση, όταν πρωτοείδα, όχι όταν πρωτοάκουσα, το ποίημα, ήταν εκείνα τα «Ε» και «ε». Γιατί ο ποιητής έγραφε τον έρωτα, τη μια φορά με κεφαλαίο και την άλλη με μικρό; Είχε καμιά σημασία το πότε η εννοούμενη έγινε γυναίκα; Και μάλλον κατέληξα. Δεν ήτανε η έννοια αλλά η ουσία που έπαιρνε μέρος στην ερμηνεία των στίχων και των μικρών ή μεγάλων «ε». Γυναίκα σε κάνει ο Έρωτας με κεφαλαίο. Η πράξη, όχι η λέξη!

Στην «Πορτοκαλένια», πάλι, είχα ένα πρόβλημα πώς το κορίτσι «μέθυσε» με τον χυμό του ήλιου. Κι όταν έσκυπα κι εγώ στους στίχους, όπως οι πελαργοί και τα παγόνια πάνω στην «Πορτοκαλένια», κατάλαβα τι είχε γίνει. Άστραψε φως, όταν έγιναν όσα λέει το απόσπασμα:

«Έτσι καθώς γλαυκόλαμψαν οι εφτά ουρανοί / Έτσι καθώς αγγίξαν μια φωτιά τα κρύσταλλα / Έτσι καθώς αστράψανε χελιδονοουρές / Σάσπισαν πάνω οι άγγελοι και κάτω οι κοπελιές / Σάσπισαν πάνω οι πελαργοί και κάτω τα παγόνια / Κι όλα μαζί συνάχτηκαν κι όλα μαζί την είδαν / Κι όλα μαζί τη φώναξαν: Πορτοκαλένια!». Τι είδαν και αποσβολώθηκαν, έτσι, οι άγγελοι, οι κοπελιές, οι πελαργοί και τα παγόνια; Προφανές. Τη μαγική μεταμόρφωση, όταν η κόρη συγκατένευσε. Την έπεισε ο χυμός του ήλιου, τη μέθυσε ο χυμός του έρωτα και τη μεταμόρφωσε σε «γυναίκα». Ο ήλιος, σαν τον Δία, έκανε τη δουλειά του. Την έκαψε με την ερωτική του φλόγα, την «έπεισε» με το φιλί του: *«Όπως σε ξέρει το φιλί κανένας δε σε ξέρει».* Από την αλφαβήτα των ματιών στη γνώση των χειλιών. Και μετά μεταμορφώνεται όλη η φύση από το θαύμα του έρωτα. Εδώ είναι που ταιριάζει και ο στίχος του Σολωμού *«μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη».* Αλλά εδώ ο νους μου πήγε σ' εκείνο το παραδοσιακό: *«Κόκκιν' αχείλι εφίλησα / κι έβαψε το δικό μου / και στο μαντίλι το 'συρα κι έβαψε το μαντίλι / και στο ποτάμι το 'πλυνα/κι έβαψε το ποτάμι / κι έβαψε η άκρη του γιαλού / κι η μέση του πελάγου / κατέβη αϊτός να πιει νερό /κι έβαψαν τα φτερά του / κι έβαψε ο ήλιος ο μισός / και το φεγγάρι ακέριο».*

Σ' αυτό το ποίημα μόνο βρίσκω τη μεταμόρφωση τόσο δυνατή όσο στην «Πορτοκαλένια». Ο κόσμος όλος μεταμορφώνεται. Μας το έχει τονίσει ο Ελύτης ότι δεν είναι ο ποιητής που μεταμορφώνεται μέσα στον κόσμο, είναι ο κόσμος που μεταμορφώνεται μέσα στον ποιητή. Ο ερωτευμένος που βλέπει όλη τη φύση να λάμπει, να κουδουνίζει, να αστράφτει και να κοκκινίζει μας περιγράφει την ψυχή του. Τα θαυματουργημένα μάτια είναι τα δικά του, όχι του γείτονα...

Τα ερωτικά φιλιά είναι δυνάμεις της ζωής, η εμπροσθοφυλακή του έρωτα. Ο Ελύτης, σ' εκείνη την πρώτη νιότη του, έλεγε πως δεν ήξερε αν ήταν ξαναμμένος από το *Ελεύθερον πνεύμα* του Θεοτοκά ή από τα φιλιά των κοριτσιών. Και έχει μεγάλη σημασία η σύγκριση και καμία σημασία η απάντηση, γιατί η νεανική ψυχή που ζητά να ζήσει και να αλλάξει τον κόσμο δοκιμάζει και τον έρωτα και την επανάσταση, και δεν εννοώ μόνο την πολιτική. «*Παρακαλώ προσέξτε τα χείλη μου, απ' αυτά εξαρτάται ο κόσμος*», αυτός ο στίχος μου δίνει το υπέροχο μεταμορφωτικό φιλί.

Από την Παλατινή Ανθολογία, ο Ρουφίνος κάτι παρόμοιο λέει:

*Ευρώπης το φίλημα, και ην άχρι χείλεος έλθη, / ηδύ γε, καν ψαύση μούνον άκρου στόματος·
ψαύει σ' ουκ άκροις τοις χείλεσιν, αλλ' ερύσσασα / το στόμα την ψυχήν εξ όνουχος ανάγει*

Ναι, συμφωνούμε. Σου ξεριζώνει την καρδιά το ερωτικό φιλί. Σου φέρνει την ψυχή στα χείλη.

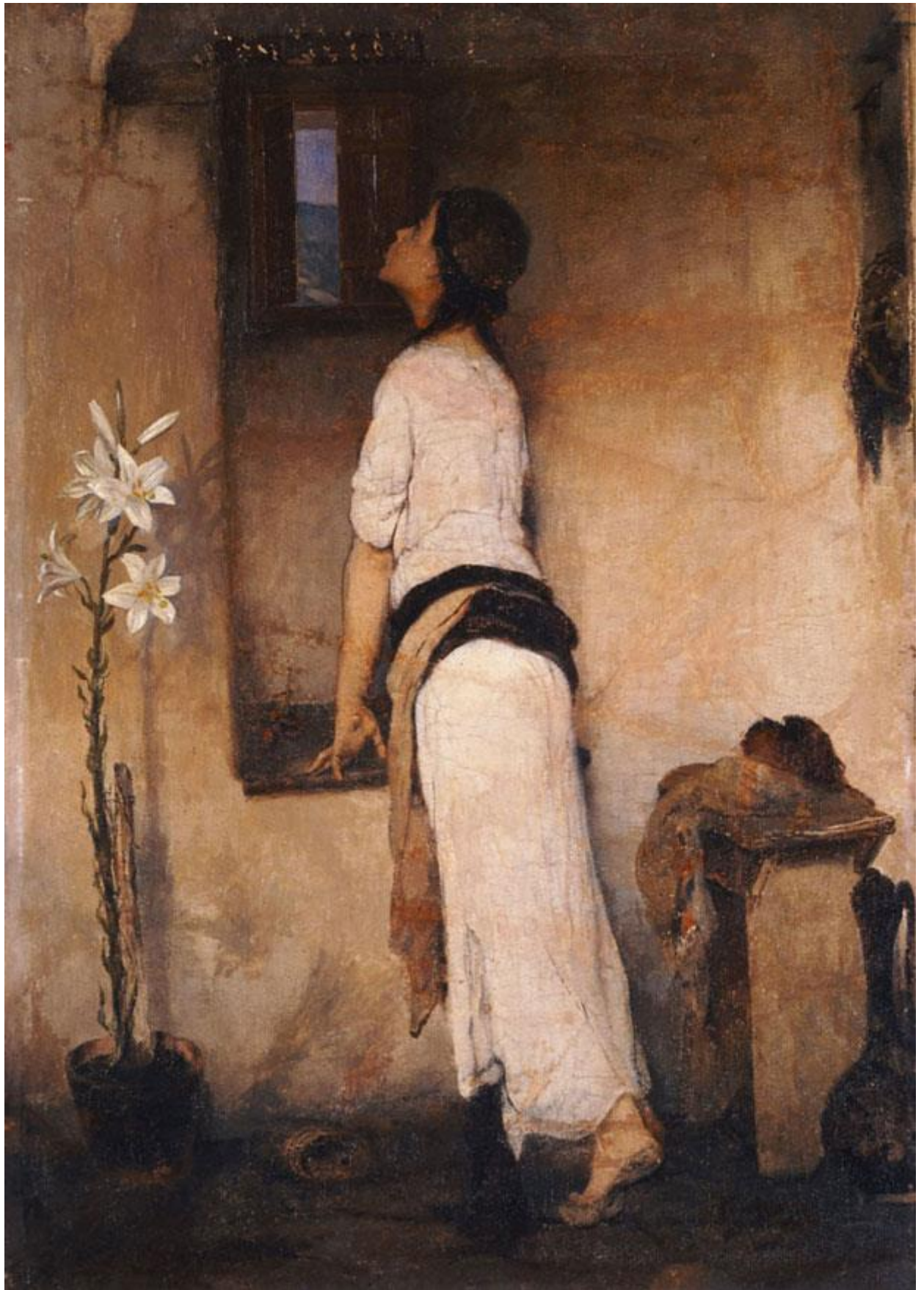
Ο Γιώργος Σεφέρης με τους στίχους «*κι ήταν ωραίο το πρόσταγμα που δέχτηκες να δώσεις / κι ήταν το χαμογέλιο σου σαν έτοιμο σπαθί*» («Ερωτικός Λόγος»), δίνει δύο στοιχεία – «πρόσταγμα» και «χαμογέλιο». Το «χαμογέλιο» στα χείλη είναι η αποδοχή του προστάγματος. Ενώ στους στίχους «*κι αν σμίξαμε την ανάσα μας με την ανάσα εκείνου του ανθρώπου / κι αν κλείσαμε τα μάτια μας, δεν ήταν άλλη / μονάχα αυτός ο βαθύτερος καημός να κρατηθούμε / μέσα στη φυγή*» («Φυγή»), ο έρωτας είναι αυτός που πολεμάει και σταματάει τον χρόνο. «*Τα μονοκοτυλήδωνα / και τα δικοτυλήδωνα / ανθίζανε στον κάμπο // σου το χαν πει στον κλήδωνα / και σμίξαμε φιλήδωνα / τα χείλη μας, Μαλάμω!*». Εκείνο το «σμίξαμε φιλήδωνα» κρατάει όλο το βάρος της ποιητικής ουσίας. Εκείνο το «φιλήδωνα» είναι που μεταμορφώνει τον κόσμο και μου θυμίζει και κάποιους άλλους ωραίους στίχους, αλλά δεν θυμάμαι ποιου, που λέει κάτι επίσης μεταμορφωτικό: «*Το βροχερό και σκοτεινό πρώτο μας κείνο βράδυ ... πήραν τα χείλη μας φωτιά κι έδωσαν φως στον Άδη*».

Ο Γιώργος Βέης απέχει από το ακριβές περιγράμμα, γι' αυτό κι εγώ κρυφοκοιτάζω μέσα από τις χαραμάδες, και σαν τον κλέφτη, παίζοντας πισσικάτο με τις λέξεις, απομονώνω ό,τι θέλω αρπαχτά: «*οι στέγες είναι της ζωής μας απόμακρες... όχι δεν θα μείνουμε απόκληροι... η εμπιστοσύνη των άστρων ... πηδάλιο... ως τις κορυφογραμμές, ως την πύλη των αοράτων / να μην πατήσει η λησμονιά τον δρόμο αυτό ως τα χείλη σου*» («Κορυφογραμμές»). Τα άστρα οδηγούν τα βήματα προς την ιερή πύλη, τα χείλη.

Τα χείλη θα γεφυρώσουν τα διεστώτα. Όταν η κόρη του περιβολάρη φιλιέται στην πίσω αυλή, «*μια γλάστρα πέφτει και τσακίζεται*», και όταν ο Ελύτης έβαλε το κορίτσι με την πλάτη στον μαντρότοιχο της εκκλησιάς για να το φιλήσει όπως θέλει εκείνος, «μπουμπούνισε το

πέλαγος και οι Άγιοι βγήκανε κρατώντας κεριά να μου φωτίσουνε» λέει. Το φιλί είναι ιερό. Γι' αυτό ο θεός συγκατανεύει· δικό του έργο, δημιούργημα και πλάσμα είναι ο έρωτας. Δικά του τα φιλιά της λαχτάρας που και νεκρούς ανασταίνουν. Είπα νεκρούς και θυμήθηκα τον Στάθη Κουτσούνη που λέει «*Γλυκά φιλάει ο θάνατος τον χρόνο*» («*Σπουδές για φωνή και ποίηση*») και δικίο έχει, γι' αυτό προέχει να προλάβει η ζωή πριν προλάβει ο Χάρος. Ωστόσο και ο στίχος του «*Τα χείλη σου χίλιοι σφαγμένοι*» («*Σωματογραφία iii*»), και στις Μαρίας την ποδιά σφάζονται παλικάρια, λέει το δημοτικό ανάλογο, ή «*Τα χείλη σου φωτός φουσκώματα*» («*Ερωτικό*»), πάλι του Κουτσούνη, όλα μαζί εκεί, στη μετάσταση παραπέμπουν. Έρωτας και θάνατος σε σύμπλεγμα.

Το φιλί στη ζωγραφική και τη γλυπτική έχει συχνά γίνει θέμα. Το «*Φίλημα*» του Νικηφόρου Λύτρα, που παρουσιάστηκε στην Έκθεση του Παρισιού το 1878, δείχνει ένα κορίτσι που έχει δοθεί όλο στο φιλί του αγοριού, το οποίο μόλις διακρίνεται από το μικρό παραθυράκι. Το δωμάτιο του κοριτσιού είναι όλο φως, γεμάτο από αγνό έρωτα.

Αντίθετα, στο διάσημο «Φιλί» του Γκούσταβ Κλιμτ και στις παραλλαγές του, η γυναίκα έχει σχεδόν εξαφανιστεί στην αγκαλιά του χρυσοντυμένου, χωρίς σχήμα, αντρικού όγκου. Δεν ξέρω αν συσχετίζω κουτά, αλλά αυτός ο όγκος που σχεδόν έχει αφομοιώσει τη γυναικεία φιγούρα, μόνο με τον Δία και με τον Ήλιο θα μπορούσε να παραβληθεί.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα εκδοχή είναι αυτή του Ογκύστ Ροντέν, ο οποίος με το γλυπτό «φιλί» του απεικονίζει μια στιγμή ευδαιμονίας. Το γλυπτό πηγάζει από το ερωτικό σύμπλεγμα του Πάολο και της Φρατζέσκας στην Πύλη της Κολάσεως του Δάντη. Έχει σημασία το πού ήταν στημένο το σύμπλεγμα.

Το συγκεκριμένο «Φιλί» είναι φιλή «ιερογαμίας» λέει η Μαρίνα Λαμπράκη Πλάκα, και «Το σπουδαιότερο είναι να συγκινείσαι, να αγαπάς, να ελπίζεις, να πάλλεσαι, να ζεις» γράφει ο Ροντέν στη διαθήκη που απευθύνει προς τους νέους καλλιτέχνες. Αυτός ο παλμός της ζωής, αυτός ο θεϊκός έρωτας, σχολιάζει η Λαμπράκη, εμπνυχώνει ολόκληρο το έργο. Άρα και πάλι το σύμπλεγμα, το φιλή, ξεπερνώντας την επιδερμική επαφή, δείχνει την πορεία του προς την πηγή της ζωής. Τα χείλη είναι η πρώτη είσοδος του ενός ερωτικού συντρόφου στα ενδότερα του άλλου.

Ο Διονύσιος Σολωμός αξιοποιεί το φιλί της Ανάστασης και προτρέπει: «Φιληθείτε γλυκά, χείλη με χείλη, / πέστε Χριστός ανέστη, εχθροί και φίλοι!» («Η ημέρα της Λαμπρής»), γιατί η Λαμπρή που ακολουθεί την Ανάσταση δεν σταματά εκείνη την ημέρα. Και εφόσον είναι ανάσταση σωμάτων, ψυχών, αισθήσεων και αγαθών συναισθημάτων, δεν είναι ανάγκη να περιμένουμε την Πρωτοχρονιά ή το Πάσχα ή για να φιληθούμε! Carpe Diem, όσο είναι καιρός.

http://diastixo.gr/arthra/6790-to-fili?utm_source=MailingList&utm_medium=email&utm_content=kutsunis%40otenet.gr&utm_campaign=%CE%9F+%CE%9A,+%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%90%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%82%2C+%CE%BF+%CE%9A,+%CE%9C%CF%80%CE%B1%CE%B%CE%B1%CF%87%CE%BF%CF%8D%CF%84%CE%B7%CF%82+%CE%BA%CE%B1%CE%B9+%CE%B7+%CE%A6,+%CE%9D%CE%B1%CE%BF%CF%8D%CE%BC+%CF%83%CF%84%CE%BF+diastixo.gr+%7C+21+%CE%BD%CE%AD%CE%B1+%CE%B8%CE%AD%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1+%CE%BC%CE%B5+%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%AD%CF%82+%CE%B5%CF%85%CF%87%CE%AD%CF%82+%CE%B3%CE%B9%CE%B1+%CE%9A%CE%B1%CE%BB%CE%AE+%CE%91%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%21